

ביאורים

כפי שראינו לעיל, תפקידה של מערכת המשפט בעם ישראל היא לעמוד במרכז החברה ולהנהיג אותה על פי משפטי התורה, ובכך לזכות להשראת השכינה בעולם. לשם כך נצרכים שני דברים הכרחיים. הראשון הוא הדיוק והאמת שבפסקי הדין. כדי שדיין יוכל בשכלו לכוון כפי כוחו אל האמת על פי התורה, הוא צריך לדון בדיוק העומד לפניו באופן הטהור והנקי ביותר. במיוחד לאור העובדה, שפעמים רבות כדי להכריע נכון, יש לשים לב לדקויות ולשקול היטב את העניינים. הדבר השני הוא אמון הציבור במערכת המשפט. כדי שהציבור ישמע למערכת, וירצה להתחבר לדיני התורה ולקדושה שהם מגלים בעולם, חובה עלינו ליצור מצב שיביא את כולם להאמין במערכת וביושרה.

שני הדברים הללו קשורים לסוגיית איסור השוחד. לאחר שהתורה כתבה על חובתם של הדיינים לדון דין ישר וצודק, היא כתבה על איסור השוחד, והסבירה מדוע הוא כה מגונה - "כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים". למה התכוונה תורה בטעם זה, ומדוע היא כפלה את דבריה? הר"ן מביא את דברי רש"י שהסביר שכוונת התורה לומר שהשוחד יעורר את עיני החכמים במהלך המשפט, ויגרום להם לחפש אחר טובת אחד הצדדים, וכתוצאה מכך גם לסלף את פסק הדין. הר"ן עצמו מסביר באופן אחר. הוא אומר שהשוחד פוגע בשני הדברים שהזכרנו - הוא גורם לחכמים שליבים יטה לטובת נותן השוחד, והוא גורם לירייה גדולה באמון הציבור בדיינים. מערכת משפט שעל פי התורה, אמורה להיות כה אמיתית וצודקת בעיני בני האדם, עד שגם האדם שהתחייב בדיון צריך לשמוח על שהדיינים הצילוהו מלגזול ממנו שאינו שלו - אם האמת היא נר לרגליו. דווקא אם העניינים יתנהלו באופן כזה, תזכה מערכת המשפט היהודית להיות דרך של גילוי ההנהגה האמיתית והנכונה של האמת והקדושה בעולמנו.

הרחבות

חכמים, עיוורים, צדיקים

"השוחד יעור עיני חכמים... צדיקים". במחזה אברהם (לר' אברהם דוד מבוטשאטש) הובאו שלושה פירושים מדוע לא טוב שהשופט יקבל שוחד: א. מצד החכמה - מאחר שקיבל שוחד לא יתייחסו אליו יותר כחכם, וגם אם ירצה לשפוט אמת לא ישמעו את דבריו. ב. יעורר - אפילו מי שמקבל שוחד למטרות צודקות, עבור צדיקים למשל, על כל פנים, הוא מעוות את הדין ומונע מצדיקים אחרים את מה שמגיע להם, ובכך כביכול מעוות את עיניהם. ג. חכמים, צדיקים - בדרך כלל יש איזון במשפט שרבים שופטים בו, כי אם אחד יטעה, חברו יאמר לו את האמת, אולם דיין הלוקח שוחד משמעותו שיש דיין אחד פחות במשפט, ואם דיין אחר יטעה הדין עלול להיות דין שקר [דברים יז, ט].

השוחד בשורש הנפש

וגם פי יחשב לדון דין אמת לאמתו יענותו. הרב צבי יהודה קוק מסביר שהתורה משווה את איסור לקיחת השוחד לאיסור הגאווה וכיון שכך יש להתרחק מהם מאד: "בשולחן ערוך, האיסור לקבל שוחד מוזכר בלשון של אזהרה כפולה: 'מאוד מאוד צריך הדיין לזהר שלא ליקח שוחד'. הסמ"ע מסביר שהמשיכה אחרי הממון שייכת לטבע האדם ולכן הוא לא יכול להרגיש כמה השוחד משפיע עליו [חושן משפט ט, א וסמ"ע א]. כדוגמה הוא מביא את הדרכת חז"ל: "מאוד מאוד הוי שפל רוח" [אבות ד, ד], "כי טבע האדם להימשך אחרי גאוה". כמו שקיימת תאוה לאכילה, כך קיימת תאוה מיוחדת לגאווה, להרגשת ה'אני' והבלטתו". [שיחות הרב צבי יהודה דברים עמ' 171, הערה 25]

שאלות לדיון

"מהפך בזכותו יותר מהרואי" - מהי הבעיה בכך שהדיין יחפש יותר זכויות? אם אכן אלו טענות אמיתיות, מדוע לא לקבל אותן?

מדוע חשוב לנו שהרשע לא יחשוד שמדובר בדיון שקר? והרי זו בעיה שלו!

לעילוי נשמת שמחה בת נבתי ע"ה

והזהירו שהמשפט הוא לא יטהו בשום פנים, כאמרו: "לא תטה משפט". והזהירו עוד שלא יקח השחד גם לשפט משפט אמת, כאמרו (דברים טז ט): "ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים". וכתבו רבותינו זכרונם לברכה (רש"י שם): "כי השחד יעור - מי שקבל שחד ממנו אי אפשר שלא יטה לבו בטענותיו להפך בזכותו, ויסלף דברי צדיקים - דברים המצדקים משפטי אמת". והזקק רש"י לפרש כך כדי שלא יהא דבר אחד נכפל שתי פעמים, לכך פרש, שאמרו "יעור עיני חכמים", אינו רוצה לומר בגמר הדין, אלא שמתוך שלבו קרוב אצלו מהפך בזכותו יותר מהרואי, כאותו מעשה דרבי ישמעאל^ו ברבי יוסי המזכר בפרק "שני דיני גזרות" (כתובות קה א), דקאמרו: "בהדי דקא אזיל^ו ואתי אמו: אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי". ומתוך שהוא מהפך בזכותו כל כך, השחד אשר לקח יסלף המשפט אשר היה ראוי לדון בו לאמתו ויסלפנו. זהו דעת רש"י זכרונם לברכה.

ואני אומר עוד בפרוש הפסוק, כי הוא מונע שחד אפלו תהיה פונתו לשפט משפט צדק, מפני שני דברים - האחד: שיש לחש שהשחד יעור עיני שכלו, וגם כי יחשב לדון דין אמת לאמתו יענותו, זהו אמרו: "כי השחד יעור עיני חכמים". ונתן עוד טעם אחר, באמרו: "ויסלף דברי צדיקים", כלומר: שגם אם ישפט משפט אמת, יהיה נראה למי שנתחייב בדינו שהשופט יענות משפט מפני הפסד אשר לקח, כי מתועלת המשפט הוא שגם אותו שנתחייב בדיון אינו נעצב על הדבר, כאמרו ב"סנהדרין" בפרק קמא (ו א): "ההוא דהוה קאזיל: דמבי דינא^ו שקלי גלימיה זמר ואזיל באורחא, אמר ליה שמואל לרב יהודה: קרא פתיב (שמות יח כג): וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום". ולכן אסרה תורה לקחת שחד אפלו לשפט משפט אמת גם לזאת הסבה - שהשחד מטה ומסלף הדבר המצדק לכך חובה. והיה פרוש "ויסלף" פענן שכתוב ב"משלי" (כא א): "משפיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע", שפרושו: שמתוך שהצדיק מביין ויודע רע מעללי הרשע הוא מסלף ומטה פעליו לרע גם כן. יראה מעלליהם שהם טובים. אף כאן, השחד מטה ומסלף הדבר המצדק לכך חובה, שגורם שיסלפם לכך מי שמתחייב בדיון, כי "ויסלף" פעל יוצא מפעל הדגוש^ו, ואף על פי שבא דומה לו עומד במקומו, כמו: "יעור עיני חכמים", לחזק הפעלה.

לפרש פן - ש"צדיקים" אינן הדיינים אלא הלכות המשפט. מעשה דרבי ישמעאל וכו' - הפועל של ר' ישמעאל רגיל היה להביא לר' ישמעאל פירות לשבת. פעם אחת הקדים להביא פירות וביקש שר' ישמעאל ידון אותו. ר' ישמעאל לא דנו משום חשש שוחד. בהדי דקא אזיל וכו' - כאשר היה ר' ישמעאל הולך ובא, אמר (לעצמו) אם ירצה יטען הפועל כך, כדי שיוכה בדיון. וגם אם. דהנה קאזיל: דמבי דינא וכו' - פתגם האומר: היוצא מבי"ד חייב, שנטלו ממנו גלימא שגול צריך לזמר (לשיר ולשמוח, כי הדין אמת ולא הפסיד מאומה) ולילך לדרכו. פעל יוצא וכו' - הר"ן מעיר כאן בענייני דקדוק הלשון העברית. מפעל הדגוש - בבנין פיעל.